

«У КОСМАСЕ СНИЦЦА ДОМ, А ДОМА — КОСМАС»

Першы беларускі касманаўт распавёў «Звяздзе», як лятаў на арбіту з нашым журналісцкім пасведчаннем, даглядаў «хатнюю жывёліну», і ці бачыў сляды НЛА

СЯДЗЕЦЬ побач з жывой легендай — гэта здзіўнае адчуванне. Голаў кружыць, як у крэсле самалёта пры наборы вышыні, і ты, затаішы дыханне, слухаш успаміны суразмоўцы як дзівосныя казкі, і думаеш толькі: як бы не перабіць недарэчным пытаннем... Мяне яшчэ не было на свеце, калі гэты чалавек здзейсніў свой трэці — міжнародны — палёт у космас. Але сёння мы з двойчы Героем Саветаў Саюза, былым лётчыкам-касманаўтам, а цяпер дарардам беларускага пасольства ў Маскве па пытаннях навукова-тэхнічнага супрацоўніцтва Пятром Клімуком узгадваем першы, які адбыўся ў снежні 1973-га — дарэчы, пры гэтым жа анамальным надвор'і, як сёлета.

— Я і забыўся было на гэту дату — 18—26 снежня 1973 года, — з усмешкай узгадвае Пётр Ільіч, — каб не патэлефанавалі спачатку сябар, потым сын з Англіі: «Віншуйце!». «З чым?!» — здзіўляюся. «Ну як жа — з першым палётам!».

...Той палёт планавалі значна раней, на восень 1971-га, але з-за шэрагу няўдалых стартаў, аварый, і ў тым ліку гібелі некалькіх савецкіх касманаўтаў — Дабравольскага, Воўкава і Пацаева — быў адкладзены. Дый парадкавы нумар карабля — «Саюз-13» — не даваў аптымізму яго экіпажу, Пятру Клімуку і Валянціну Лебедзеву.

— Безумоўна, і розныя нюансы былі, і свае прымхі. Мы можам колькі заўгодна разважаць пра Матросова, які пайшоў на амбразуру грудзямі, і пра пачуццё патрыятызму, але, з іншага боку, жыць кожнаму хочацца... У нас, шчыра скажу, таксама перажыванні былі, бо нас перавялі з дублёраў у асноўны экіпаж літаральна ў Байкануры, падчас апошняй дзяржкамсіі — як беларусы кажуць, зняпацку, і мы проста не паспелі настроіцца маральна. Дый 13-ы нумар, «чортавы тузін», не радаваў — я потым распытваў Уладзіміра Шаталава, які быў 13-м савецкім касманаўтам, і ён таксама пацвердзіў, што адчуваў сябе перад палётам някавата. Але ў нас усё абшлось нармальна, нейкіх крытычных сітуацый, дзе цяжка было выбытацца, ні разу не здаралася.

ЗЯМЛЯ Ў ІЛЮМІНАТАРЫ І ДРАЗАФІЛА НЮРКА

— Вопытныя касманаўты разказвалі, што нічога добрага ў выхадзе на арбіту няма — спярша думкі больш займае не бязважасць, а ўласныя вестыбулярныя разладжанні, і табе не да любавання Зямлёй. А мне найбольш запамнілася — дагэтуль — калі мы ляцелі над Афрыкай: бачым, штосьці ўнізе літаральна палае: на вялізным участку сушы прабягаюць бліскавіцы агню і ўспышкі святла. Спачатку крыху спалохаліся, але на другім—трэцім абароце зразумелі, што гэта магутныя наваліныцы — у тропіках аблогі збіраюцца вельмі высока, кіламетраў на 18 ад зямлі, і іх добра відаць з космаса.

На ўсё распыты цікаўных — «а ці бачылі вы ў космасе сляды НЛА?» — Пётр Клімук звычайна ўзгадвае свой другі палёт з Віталем Севасцянавым: усё ішло ў штатным рэжыме, як раптам касманаўты заўважылі ў ілюмінатары нейкі металічны прадмет, відавочна штучны. Доўга гадалі — што гэта, адкуль, чаму ляціць за караблём? — пакуль не скемілі, што «неапазнаны аб'ект» — гэта іх уласны кантэйнер з адходамі, які адлязліўся ад карабля. «Так што шукальнікаў сенсацыйных сучасных не магу, кантакту з іншапланецянамі

кавацца з арбітальнай станцыяй), але і самы выніковы і цікавы. Шмат эксперыментавалі з вадой, таксама вялі бялагічны эксперымент па вырошчванні мух дразафіл. Адна з іх пражыла вельмі доўга — мы з Віталем назвалі яе Нюркай і лічылі сваёй касмічнай «хатняй жывёлінай». Назіралі, назіралі — але ж урэшце і яна здохла. Віталь кажа: «Бачыш, як доўга мы лятаем — усе мухі перамерлі, толькі мы з табой засталіся». Пачуццё адзіноты і дэпрэсіі моцна ўплывала, трэба сказаць. У той час якраз здзяйсняўся першы міжнародны палёт «Саюз-Апалон», да яго былі прыкутыя ўсе позіркы, і

Пётр Клімук і Валянцін Лебедзев. Той самы першы палёт (1973 год).

на нас амаль што не звярталі ўвагі, мы маглі па некалькі дзён на сувязі не выходзіць, хіба што перагаворваліся з удзельнікамі міжнароднага экіпажа Аляксеем Лявонавым і Валерыем Кубасавым. Калі яны сваю праграму выканалі, Лявонаў з намі развітаўся: «Ну, усё, паварочваем рухавікі дадому і праз гадзіну будзем на Зямлі». А нам яшчэ месяц лятаць, селі і ледзьве не расплакаліся абодва... Гэта цяпер па паўгода і даўжэй палёты — звычайна з'ява, а тады мы іх толькі адпрацоўвалі і правяралі на сабе сродкі прафілактыкі, усякія прыстасаванні — лёгкія, вагой усяго ў 10 кіло, выратавальныя скафандры, касцюмы, бегавыя дарожкі і іншыя спартыўныя трэнажоры, вакуумныя ёмістасці і г.д.

Летам 1978 года, шчасна завяршыўшы сумесную інтэрнацыянальную праграму «Інтэркосмас» (у ёй, дарэчы, удзельнічаў і яшчэ адзін беларус, Уладзімір Кавалёнак), Пётр Клімук паставіў кропку ў гісторыі сваіх уласных касмічных палётаў. Але ў сне, прызнаецца, «стартваў» яшчэ доўга:

— У космасе сніцца дом, а дома — космас, усё як у вядомай песні. Так і ў мяне засталася адчуванне чагосьці недаробленага, незавершанага, жаданне рухацца наперад і пастаянна незадаволенасць вынікамі. Мне здаецца, гэта павінна быць у кожнага чалавека, у кожнай прафесіі — дапытліваць, цікаўнасць, імкненне зрабіць яшчэ больш, несупакоенасць на дасягнутым. Інакш які ты работнік, калі табе больш нічога ў тваёй прафесіі нецікава, усё задавальняе?

ПРА «ЧЫРВОНЫ» Ў КОСМАСЕ І ГЕНЕТЫЧНУЮ ПАМЯЦЬ

Карыстаючыся выпадкам, правяраю рэдакцыйную легенду:

— Пётр Ільіч, а праўда, што вы аднойчы ляталі ў космас з рэдак-

Пасольскі кабінет Пятра Ільіча — зусім не чыноўніцкі, утульны і адначасова працоўны.

Цыйным пасведчаннем журналіста «Чырвонай змены»?

— Было-о, — расплываецца ва ўсмешцы знакаміты касманаўт. — Праўда, не памятаю дакладна, у другі ці трэці палёт — пэўна, усё ж у другі. Я з беларускімі карэспандэнтамі вельмі добра быў знаёмы, і адзін з іх нападзержтам выпісаў мне гэту камандзіроўку. Дарэчы, я та-

Віталь кажа: «Бачыш, як доўга мы лятаем — усе мухі перамерлі, толькі мы з табой засталіся».

ды па-руску і размаўляў дрэнна, для мяне гэта была як замежная мова — у нас на Брэстчыне, ведаеце ж, увогуле свой асаблівы дыялект — некалькі моў намяшана...

— Яшчэ ведаю, што з Брэста вы з'ехалі ў 17 гадоў, і потым доўгі час бывалі там толькі падчас водпуску. Родную мову не забыліся яшчэ?

— Ды не, як можна — не забыў! — пераходзіць на чыстую беларускую Клімук. І, хітра падміргнуўшы, з месца ў кар'ер выдае... байку Крапівы:

— Таму ўжо будзе, мусіць, з год. Вучэбную стральбу праходзіла пяхота.

Дык вось, стралая аднойчы ўзвод, ці, можа, нават рота.

Ёсць памылкі? — Няма, — канстатуе з задавальненнем.

— Вось, бачыце, я і цяпер гутарку з землякамі падтрымаць змагу! Хоць цяпер, прыезджачы ў Беларусь, бачу, што збольшага гавораць усе па-руску.

Чыстай праўдай аказалася і іншая байка пра Пятра Клімука. У бытнасць сваю кіраўніком Цэнтра падрыхтоўкі касманаўтаў (а абавязкі гэтыя наш зямляк выконваў амаль чвэрць стагоддзя) ён прыходзіў на службу, аддаваў кіцель дзяжурна-

такім, але таксама добра здымаў фільмы, і штогод ён прадстаўляў новую работу, а мы шукалі ў фільме сябе... Праўда, з развалам Саюза тыя традыцыйныя паступова былі страчаныя.

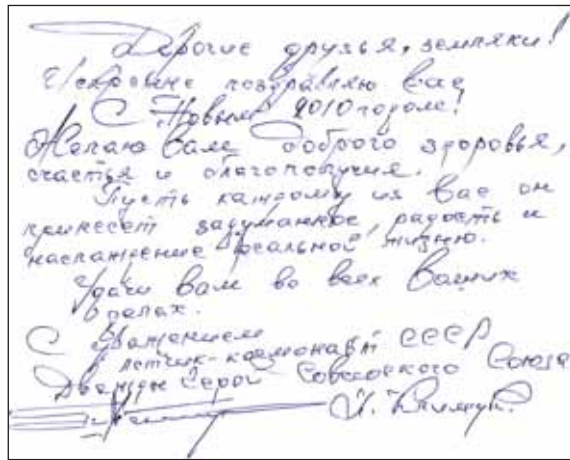
Новы, 1974 год Пётр Ільіч, які толькі паспеў вярнуцца з палёту, сустраў таксама ў Зорным гарадку — адным з першых трымаў слова ва ўрачыстай частцы праграмы, потым ад душы веселіўся разам з іншымі ў зале, а на наступны дзень павёў сына на «касмичны» ранішнік. А вось у самога Клімука ранішкаў у дзяцінстве не было:

— Бацька ў 1944-м загінуў на фронце, мы жылі даволі сціпла, нават бедна, і, па шчырасці, тады было не да святаў. Ёлку, праўда, пастаянна ставілі. Я нават памятаю, як аднойчы хадзіў за ёй у лес з суседзямі — былым франтавіком, якога камісавалі па раненні. Мне чамусьці вельмі хацелася вялікую ёлку, але, зразумела, сам яе не дацягнуў бы — і атрымалася, што дарослы мужчына нёс для мяне вялікае дрэва, а я для яго — маленькае...

Загадзя не прынята казаць пра свае жаданні — маўляў, не спраўдзяцца. «Трэба не ў найвышэйшых сілаў нешта прасіць, енчыць, а спадзявацца на сябе і нястомна працаваць, імкнуцца да мэты — тады ўсё атрымаецца», — лічыць Пётр Клімук. Але па нашай просьбе першы беларускі касманаўт усё ж пагадзіўся «загадаць жаданне» — раскрыць планы на 2010 год:

— Я займаюся цяпер навукова-тэхнічнымі пытаннямі, і асноўнае з іх у наступным годзе — гэта спадарожнік, які дазволіць займацца картаграфіяй, геадэзіяй, вызначаць залежы карысных выкапняў, адсочваць тэхнагенныя небяспекі... Такіх спадарожнікаў робіцца два — для Беларусі і для Расіі: платформа расійская, а ўжо на беларускіх прадпрыемствах ідзе зборка асноўнай апаратуры. Яшчэ хацелася б — і на гэты конт мы мелі перамовы з кіраўніком дзяржавы і са старшым і НАН Беларусі — мець беларускі спадарожнік сувязі, які вельмі патрэбны нашай краіне. Гэта не толькі пытанне прэстыжу, не толькі істотныя тэхналагічныя зрухі, але і неабходны крок для самастойнай краіны, хоць праект і вельмі дарагі, яго кошт каля 200 мільёнаў долараў... Але справа вельмі цікавая і патрэбная — застаецца пажадаць, каб усё ў нас атрымалася, нягледзячы на ​​сусветны крызіс, каб не адсталі мы ад часу, ад цывілізава-нага свету. Вам, землякі, таксама гэтага жадаю — каб ажыццявіліся вашы намеры і каб усё ва ўсіх атрымалася!

Хочаце — верце, хочаце — не, а ў маскоўскім Музеі касманаўтыкі кажуць, што аўтографы касманаўтаў — рэч шчаслівая. Многія экскурсанты нават завялі традыцыю: фатаграфавалі побач з дзвярыма з гасцініцы «Байканур», на якіх сярод двух дзясяткаў роспісаў касманаўтаў ёсць і подпіс Клімука. Мы ж вырашылі не цягнуць дзверы на шчасце, а пайсці іншым шляхам:

Меню ў цяперашніх касманаўтаў іншае, а вось «касмичны посуд» — цюбікі — прыжыліся і ў нялётным асяроддзі.

ў нас не адбылося», — усміхаецца генерал-палкоўнік авіяцыі.

— Другі палёт быў самы працяглы — амаль 63 сутак, самы складаны па навукова-тэхнічнай частцы (напрыклад, нам першым уначы трэба было ў ручным рэжыме сты-

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.
* «Выбачайцеся перад чытачамі, што пажаданне пішу па-руску, — наказаў на развітанне Пётр Ільіч, — але ж баюся, набралі памылкаў — сорамна будзе».